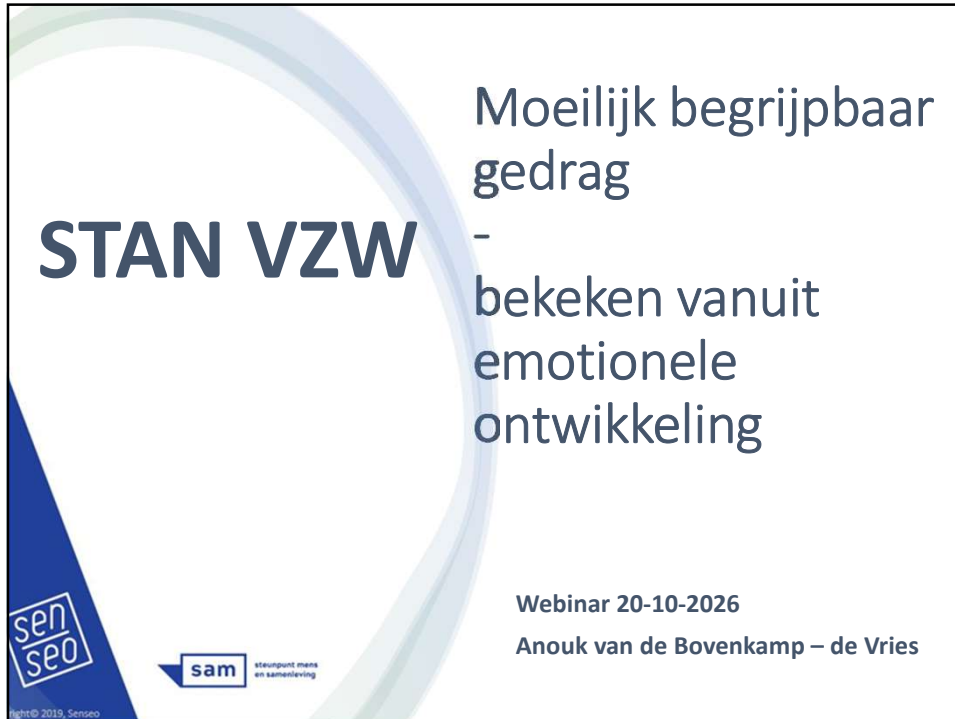

STAN VZW

Moeilijk begrijpbaar
gedrag
-
bekeken vanuit
emotionele
ontwikkeling

Webinar 20-10-2026
Anouk van de Bovenkamp – de Vries

  steunpunt mens
en samenleving

light© 2010, Senseo

1

Bij probleemgedrag is de
vraag vaak...

- Wat doen we eraan!

2

Betere vraag

- Wat heeft hij/zij nodig?
 - Om zich goed te voelen
 - Om zich veilig te voelen
 - Om zich gewaardeerd te voelen
 - ...
- Wat is zijn/haar emotionele behoefte?

3

Moeilijk begrijpbaar gedrag/ Signaalgedrag

90% van de problemen bij personen
hebben te maken met fases 1 – 3!

Fase	Betekenis	Begeleiding
1	Totale ontreddeering	Overnemen Niet persoonlijk opvatten
2	Angst, testgedrag	Betrouwbaar zijn Rustig en neutraal blijven
3	Vechten voor autonomie	Begrenzen waar nodig Consequent hanteren

right© 2019, Senseo

4

Inhoud

1. Concept: Emotionele ontwikkeling
2. Verschillende fasen binnen emotionele ontwikkeling
 - Elke fase leren kennen
 - Ondersteuningsnoden per fase

right © 2019, Senseo

5

- **GÉÉN** methodiek om gedrag te veranderen

Maar wél:

- Om anders begrip op te brengen, en dus je eigen houding wat te veranderen.
- Universeel
- Noden en behoeften
- ... enkel voor personen met verstandelijke beperking?
- Ook voor ons, voor collega's, voor (schoon)moeders, voor leidinggevenden...!

6

Wat zit er onder het gedrag?

Wat we zien:
(moeilijk) gedrag

Wat we niet zien:
'ik voel, ik denk,
ik heb nodig dat...'

7

Emotionele ontwikkeling

Uitdagend gedrag zien als

- Communicatie, een taal
- Functioneel gedrag
- ➡ • Signaal – signaalgedrag!
- Gedrag normaal voor een EO fase, behoefte

➡ Zender en ontvanger op elkaar afstemmen

sen
seo

right© 2019, Senseo

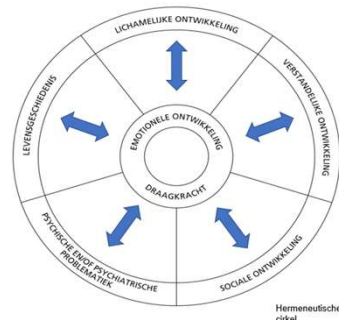
sam steunpunt mens en samenleving

8

Wat mag ik verwachten?

- Lichamelijk: wat kan iemand fysiek
- Verstandelijk: wat weet iemand
- **Emotioneel: wat kan iemand aan?**
- Sociaal: hoe gaat iemand met de ander om?
- Levensgeschiedenis: wat maakte iemand mee?
- Psych(iatr)ische problematiek: wat speelt op achtergrond mee?

Wat is normaal?
Wat verwacht ik?

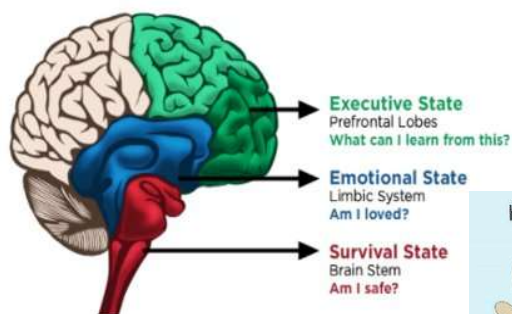
sen
seo

right © 2019, Senseo

sam steunpunt mens en samenleving

9

The handmodel of the brain

HAND MODEL OF THE BRAIN

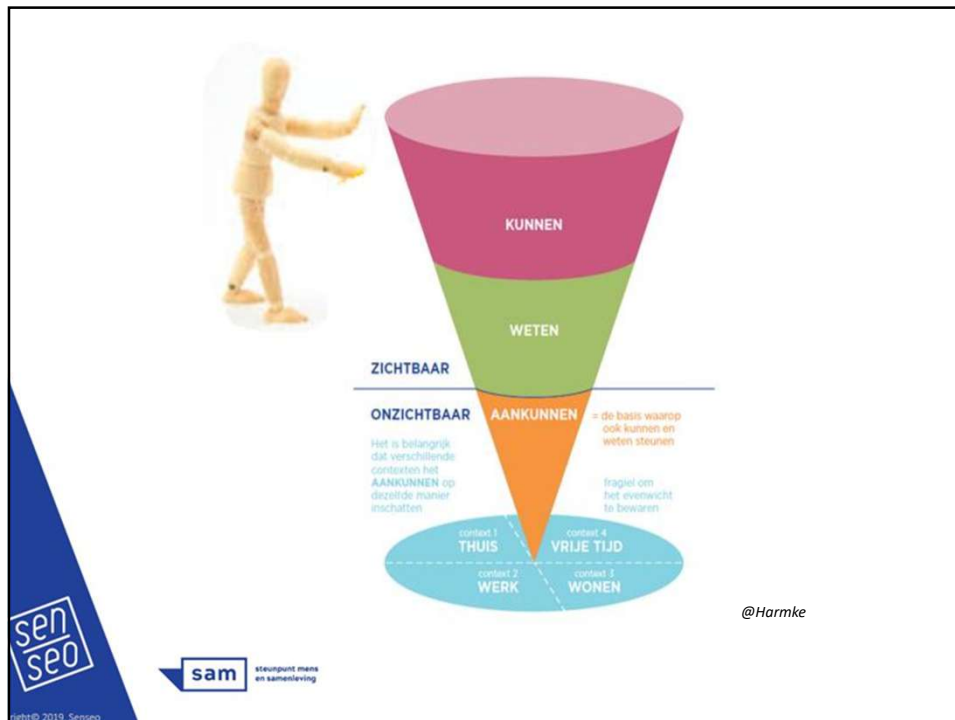

sen
seo

right © 2019, Senseo

sam steunpunt mens en samenleving

10

11

Gras groeit niet harder door er aan te trekken!

12

Een lage emotieregulatie

Hoe lager iemand emotioneel functioneert:

1. hoe meer wij zullen moeten begeleiden (client niet verantwoordelijk voor eigen gedrag)
2. hoe moeilijker iemand zichzelf in de hand kan houden
3. hoe kwetsbaarder iemand is

®Hier komen wij in het spel!

®Wij kunnen iemand (meer) adequaat laten functioneren als we voldoende inspelen op zijn emotionele behoeften...

Verwachting versus realiteit

sen
seo

right © 2019, Senseo

sam steunpunt mens en samenleving

13

Overzicht

0 – 6 maanden	6 – 18 maanden	18 maanden – 3 jaar	3 – 7 jaar	7 – 12 jaar
Diep VB	Diep VB	Diep tot ernstig VB	Ernstig tot matig VB	Matig tot licht VB
ADAPTATIE	SOCIALISATIE	INDIVIDUATIE	IDENTIFICATIE	REALITEITSBEWUSTW ORDING
Rust vs. onrust	Vertrouwen vs. wantrouwen	Autonomie vs. afhankelijkheid	Initiatief vs. geremdheid	Zelfvertrouwen vs. minderwaardigheid
Breng je mij tot rust?	Zie je me staan? Ben ik de moeite waard? Ben jij betrouwbaar?	Wie mag ik zijn? Wat mag ik zelf bepalen/doen?	Kijk eens wat ik kan, ben je trots?	Waar hoor ik bij?
De begeleider zorgt dat het lukt	We zorgen samen dat het lukt	Ik zorg dat jij het zelf gaat kunnen	Je kan het al een beetje zelf	Je kan het zelf

sen
seo

right © 2019, Senseo

sam steunpunt mens en samenleving

14

Fase 1: PRIKKEL-fase *Eerste adaptatiefase*

- 0 – 6 maanden
- Bevrediging van de basisbehoeften
- Prikkel- en spanningsgevoelig
 - Voortdurend aanpassen aan de omgeving
 - Weinig tools om zichzelf te reguleren
 - Probleemgedrag vanuit overspoeling
- Niet wie maar de manier waarop is belangrijk
- Geen empathie
- Weinig interesse in leeftijdsgenoten
- Wanneer de persoon vast loopt: fight/flight/freeze vanuit overspoeling
- Centrale behoefte = breng mij tot rust

right © 2019, Senseo

15

Welke begeleiding is nodig?

Centraal = de begeleider stuurt en neemt over, helpt met het verwerken van prikkels en reguleren van emoties, zorgt voor veiligheid

- Hoe?
 - Geef nabijheid
 - Zorg voor regelmaat en structuur (tijd, ruimte en personen)
 - Observeer en reageer op signalen van onrust
 - Zeg wat je doet en wat er gaat gebeuren
 - Verwacht geen inzicht, empathie, reflectie
- Wanneer we vast lopen (preventief werken):
 - Doorbreken (overnemen, begrenzen, uit de situatie halen)
 - Samen oplossen
 - Verwachtingen bijstellen
 - Niet straffen
 - Indien time-out nodig: nabij zijn!

right © 2019, Senseo

16

FASE 1
(0-6 maanden)
Adaptatiefase
HOMECOMFORT vs
DISCOMFORT

WAT hebben we nodig?

RUST
STRUCTUUR
PRIKKEL(ING)

FYSIEKE NABIJHEID
JIJ GEEFT MIJ VEILIGHEID

AFSTAND EN NABIJHEID	STRUCTUUR EN GRENZEN	ACTIVITEITEN	COMMUNICATIE
Waar dicht bij mij Wees alert voor mijn signalen Ga samen met mij dus een coöte Blijf bij mij	Waarom moet ik bij en samen Staat handelen voor de wereld Maak me veilig door mijn dus te structureren Heer met als het me gaat Maak de dingen voorspelbaar voor mij	Samen zijn is het belangrijkste Focus op 1 prikkel Eensgezamen rust en ontspanning is nodig	Blijf in het hier en nu Bereken mijn ervaringen als nuttig, leuk en spannend Ik kijk eerst naar wat je doet, dan naar hoe ik met je omga

"Zo werk je samen"

+ BEGRIEP EMOTIEEL NUTTIG
MEETEN INDIEN NODIG
ACCEPTEREN HET ALLEN TEGE
BEGRIEP HEN ZO DAT HET VEILIG KAN BLIJVEN
BLIJF BIJ MIJ

- VRAAGEN WAAROM IK IETS HEB
GEDAAN, BEZIGEN STRESS
VERWACHT GEEN EMPATHIE
CONFRONTEREN, BEZIGEN EN STRAFEN WERKT
NIET
GEF GEEN GROTE
VERANTWOORDELIJKHEID
VERWACHT NIET DAT ZE ZELF TOT RUST KOMEN

© Origami, A. & Moriss, F. (2019)

sen seo

sam steunpunt mens en samenleving

right© 2019, Senseo

Kernvraag: Breng jij mij tot rust?

Kerntaak: Reguleren

➡ Ik zorg dat het lukt

17

Fase 2: HECHTINGS-fase eerste socialisatiefase

- 6 - 18 maanden
- Veel energie gaat naar de relatie met belangrijke volwassenen (ouders, leerkracht)
- Zoektocht in afstand – nabijheid
- Angst voor afwijzing of verlies van belangrijke volwassenen
- Geen empathie
- Wanneer we vast lopen: claimend, aandacht vragend gedrag, sociaal wenselijk gedrag, testgedrag (standvastigheid/betrouwbaarheid van de ouder/leerkracht)
- Centrale behoefte = zie mij staan

sen seo

sam steunpunt mens en samenleving

right© 2019, Senseo

18

sam steunpunt mens en samenleving

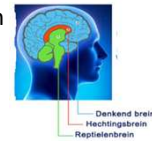
right© 2019, Senseo

Fase 3: IK-fase *eerste individuatiefase*

- 18 maanden – 3 jaar
- Verruiming van de leefwereld
- Zoeken naar balans tussen autonomie en toch nog afhankelijk zijn
 - Alles zelf willen doen/bepalen maar nog veel hulp nodig hebben
 - Exploreren en experimenteren (geen zicht op risico's)
 - Zich verzetten tegen grenzen maar ze toch nodig hebben
 - Zelf de draad willen trekken
- Begin van interesse in andere kinderen
- Geen empathie – egocentrisme
- Wanneer we vast lopen: vanuit de eigen wil doorduwen → weerstand, verzet, zelfbepalend, testgedrag (standvastigheid van de regels en de grenzen), frustratie vanuit botsen op eigen beperkingen, ...
- Centrale behoefte = autonomie

right © 2019, Senseo

21

Welke begeleiding is nodig?

Centraal = maak op een veilige manier ruimte voor spelen, exploreren en het eigen IK-je

- Hoe?
 - Sturende keuzevrijheid
 - Vermijd de machtsstrijd
 - Onderhandelen naar een aanvaardbaar compromis
 - Discrete hulp en nabijheid
 - Gedrag bespreken en niet de persoon (i.f.v. zelfbeeld)
 - Positieve bevestiging, stimulering en ondersteuning!
- Structuur, duidelijkheid en lage verwachtingen blijven belangrijk!
- Wanneer we vast lopen:
 - Ruimte geven (verwachting stellen en terug de beslissing bij hem leggen)
 - Straffen en belonen kan werken (beetje leerbaarheid)

right © 2019, Senseo

22

FASE 3
(18-36 maanden)
Eerste individuele fase
AUTONOMIE vs
AFHANKELIJKHEID

WAT hebben we nodig?

REGELS + CONSEQUENTIES

REGELDELEN OP AFSTAND

ZELF MOGEN
BESLISSEN KINNEN
EEN VEELIGE EN
DUDELIJKE STRUCTUUR

AFSTAND EN NABUURHEID
Geef mij ruimte om te bewegen
Geef mij een veilige speelruimte
Laat mij weten als het kan
Frustratie omarmen als het nodig is

STRUCTUUR EN GRENZEN
Ik heb duidelijke regels nodig
Ik heb consequente bevestiging nodig
Ik heb consistent lopen van regels
Om een voorkeuring te hebben is het duidelijk dat ik het wil
Werk met een afgeleid voorkeuring om het probleem op te lossen

ACTIVITEITEN
Laat mij zelf dingen doen, maar zorg dat het niet moeilijk is
Activiteiten doen om mijn eigen beelden te maken
Geef mij voorkeuringen die ik kan doen

COMMUNICATIE
Praat met me, maar niet te vaak
Mijn taal, kennis en consequent
Gebruik humor

"Zo werk je samen"

HOU REKENING MET JALOUSIE
AUTONOMIE EN RELATIE BEVESTIGEN
BLIJF RUZIEG MAAR DUDELIJK
LAAT MI ZELF BESLISSEN KINNEN EEN VEELIGE STRUCTUUR
HOE DE LUTLEEG KORT EN BONDIG

WERK NIET MET UITSTELLEDE BELONINGEN
VERWACHT GEEN KAMPREKIE
CONFRONTATIE HELPT NIET
WOORD NIET BOOS ALS ER EENS IETS MOGAAT
STEL GEEN WAAROM VRAAGEN
ZET NIET TE VEEL IN OP GROEPSTHERAPIE

sen seo
right© 2019, Senseo

HO GENT
sam steunpunt mens en samenleving

Kernvraag: Wat mag ik zelf bepalen?

Kerntaak: begrenzing met speelruimte

➡ Ik zorg dat jij het zelf gaat kunnen

23

**KERNVRAGEN
PER FASE**

• A. Help mij met prikkels

• B. Ben jij er voor mij?

• C. Wat mag ik zelf bepalen?

24

Hoe te reageren op een “NEE!!”

Stap 1 → schat de emotionele ontwikkeling in

Stap 2 → achterhaal de behoefte

- **Fase 1**

Vanuit overspoeling, afscherming van alle prikkels (overlevingsreactie vanuit reptielenbrein)

- **Fase 2**

Hoe word ik gezien? Ben ik de moeite waard? (hechtingsbrein, cirkelen rond begeleider, hechtingsgedrag)

- **Fase 3**

Ik wil dit zelfstandig doen, je mag niet helpen (Denkend brein: ik-je gaat op zoek naar eigen plaats)

right © 2019, Senseo

25

- **AANRADER**

26

Vragen?

27

27

sen
seo

right © 2019, Senseo

sam steunpunt mens
en samenleving

28